

SPECIFIKA

vojenské odborné přípravy na VPA KG

Problematika učebně výchovného procesu odborné přípravy na vysokých vojenských školách je v současné době předmětem zvýšeného zájmu vojenských pedagogů i vojenskovědeckých pracovníků. To není náhodné. Důsledky změn ve vojenském životě si vynutily nové pohledy na obsah a metody řízení a vedení pedagogického procesu.

První zkušenosti z přestavby našich vojenských vysokých škol se začínají objevovat i na stránkách vojenskoodborného tisku. Generálmajor doc. Ing. Václav Matička, CSc., uveřejnil ve Vojenské mysli řadu podnětných názorů. Chceme navázat na některé uvedené názory a seznámit čtenáře s některými problémy vojenské odborné přípravy posluchačů na VPA KG, která letos oslaví 15 let svého trvání.

Vojenská odborná příprava politických pracovníků má mimořádný význam; vytváří jeden z nosných sloupů vědění, o které se opírá jejich praktická činnost v armádě při realizaci vojenské politiky KSČ.

VPA KG je vysoká škola univerzitního směru, kde vojenská stránka má své specifické a významné postavení vzhledem k profilu a zaměření školy. Proto má i zvláštní, charakteristické rysy, které se některými stránkami učebně výchovného procesu vojenské odborné problematiky liší od ostatních vojenských škol.

Podstatná stránka učebně výchovného procesu je pochopitelně zaměřena na hluboké zvládnutí problematiky sociálně ekonomických disciplín. Tyto disciplíny vy-

zbrojují teoreticky a prakticky politického pracovníka armády nejen ve třech současných marxismu, ale i v dalších společenskovedních oblastech a svou specifickou stránkou ovlivňují hluboké zvládnutí vojenských odborných problémů. Proto jedním ze základních požadavků na absolventa akademie je **syntéza vědomostí všech potřebných vědních oblastí.**

Tato skutečnost ovlivňuje i strukturu vojenské odborné přípravy na VPA KG. Její vývoj prošel několika etapami, v závislosti na rozvoji vojenské vědy a na požadavcích, vyplývajících z profilu absolventa akademie.

V prvních deseti letech převažovala ve vojenské odborné přípravě účelová forma výuky se zaměřením na funkční poslání absolventa jako ZVP pluku. Především byla ovlivňována funkčními povinnostmi, vyplývajícími z řádů a předpisů a z válečných zkušeností Sovětské armády, kdy politický pracovník výrazným způsobem se podílel i zodpovídal za organizaci a řízení boje. Forma přípravy byla podmíněna celou historií vzniku politického aparátu, historií vzniku vojenského školství a rovněž některými deformacemi pedagogiky. Máme-li posoudit obsahové i metodické zaměření vojenské odborné přípravy v uplynulých letech, je nutné vycházet z dnešních názorů na funkčnost této přípravy a z požadavků daných vývojovými etapami.

V uplynulých pěti letech jsme hledali hlediska, která by vytvářela pozitivní předpoklady takové koncepce vojenské odbor-

né přípravy, která kladně ovlivní její obsah i metody i jejich proporciální vzájemný vztah a poměr.

V názorech na problematiku učebně výchovného procesu sehrály významnou roli některé podstatné stránky postavení politického pracovníka v ozbrojených silách. Stále výrazněji se projevovává jeho úloha při zabezpečování vysoké morálně politické a bojové pohotovosti vojsk v úzké spolupráci s velitelským sborem naší armády. Do popředí vystupovaly požadavky spojení a jednotlivých návazností odborných vojenských stránek výuky s některými sociálně ekonomickými předměty. To ovlivňoval i rozvoj vojenskoteoretického myšlení, soustavné narůstání znalostí pedagogického sboru katedry a poznání nutnosti dalšího rozvíjení kvalitativních stránek vojenské odborné přípravy. Narůstající rozmach obsahové náplně vyžadoval také její modernizaci. Při analýze vojenské odborné přípravy v roce 1964 jsme poznali negativní působení názorů na systém přípravy vojenských kádřů. Vyjádřil to velmi výstižně generál Matička na konferenci o postgraduálním školení na VA AZ: „Celá naše generace byla školená válečnými metodami pod heslem, které vyjádřil v době obrany SSSR Stalin — učit to, co je potřeba v boji“.

Požadavek změny — ve světle současného poznání — je logickým důsledkem a naprostou nutností. Radikální změnu vojenské odborné přípravy politického aparátu v ČSLA ovlivní i podstatná změna poslání politického aparátu podle závěrů jednání lednového pléna ÚV KSČ, dále kvalitativní důsledky nového vysokoškolského zákona a jeho odrazy na vojenské vysoké školy jak v obsahu, metodách i v konečném cíli přípravy absolventů vysokých škol. Proto hlavním smyslem vojenské odborné přípravy politického aparátu se stává samostatné tvůrčí myšlení a potlačení jednotlivých stránek instruktivně účelové formy výuky na minimum. Realizace tohoto požadavku je velmi složitá, protože se dotýká navyklých cest a vyšlapaných kolejí. Metoda výuky vojenských odborných předmětů se v uplynulých desetiletích pevně vžila a je často poměrně těžké dosáhnout změny.

Při úvahách o tvorbě vojenské odborné výuky sehrál důležitý význam **průzkum posluchačů VPA KG**. Byl zkoumán vstupní znalosti posluchačů: předběžné všeobecné i vojenské vzdělání, zastávané funkce před nástupem ke studiu na VPA KG, věkové rozložení atd. Průzkum se zaměřil i na analýzu zařazování našich poslu-

chačů po absolvování VPA KG. Analýzou zjištěného stavu a perspektivní kádrové situace jsme došli k předpokládanému směru dalšího vývoje jak vstupních, tak i výstupních hodnot našich posluchačů.

Při zkoumání potřebných vojenských odborných znalostí a stanovení konečného cíle výuky se ukázalo, že na funkci, která tvořila profil absolventa — tj. **ZVP pluku**, odešlo v roce 1963 — 15 %, 1964 — 10 %, 1965 — 17 %, 1966 — 3 %, 1967 — 9 %.

Průzkum odhalil celou řadu problémů, které v zásadě ovlivnily nové pojetí vojenské odborné přípravy na VPA KG po její obsahové i metodické stránce.

To mělo významný vliv i na **požadavky přípravy vědecko-pedagogického sboru katedry**. Hlavní složkou činnosti příslušníků katedry byla v prvních deseti letech převážně jen pedagogická práce. Tato historická etapa sehrála velmi progresivní úlohu v přípravě politického aparátu na funkce zástupců velitelů pro politické věci, neboť jeho většina získala ucelené vojenské odborné znalosti teprve v průběhu studia na VPA KG. V té době také většina našich absolventů na funkci ZVP odcházela, někteří z nich i na funkce velitelské.

Pečlivě jsme zkoumali i změny výuky společenskovo vědních disciplín a hledali potřebné styčné plochy a návaznosti především z hlediska potřeb vojenské odborné výuky.

Požadavky si vynutily rozvíjení tvůrčího přístupu ke studiu jednotlivých stránek vojenské odborné přípravy, především v důsledku složitosti a mnohostrannosti požadavků na absolventa akademie. Nejdůležitějším požadavkem, vyplývajícím z realizace a aplikace politiky strany v armádním systému je, aby náš absolvent měl potřebný rozhled a schopnost tvořivě myslit i v odborné oblasti — neboť poznatky sociálně ekonomických věd realizuje ve specifických podmínkách — v armádě. V takovém systému výuky již nestačí vojenská odborná příprava s překonanými metodami i obsahem. V plné míře platí myšlenky ve studiu R. Richty a kolektiv: „... každé učení je určitým, byť posledním poznatkem vědy, je dobré jedině k tomu, aby tento shromážděný arzenál co nejrychleji zastaral a spolu s hlavou, v níž je uložen, se stal nepotřebným“.)

Při zkoumání naší výuky jsme přihlíželi ještě k jedné skutečnosti. Vědeckotechnická revoluce ve vojenské oblasti není pouze speciální částí společenského procesu, ale výrazně formuje nebo deformuje celý prů-

1) R. Richta a kolektiv: *Civilizace na rozcestí*, Svoboda 1966, str. 87.

běh vědeckotechnické revoluce v sociálních systémech.

Odras této skutečnosti, i když v přeneseném smyslu, se také projevil v pedagogickém procesu na VPA KG. **Jednotlivé vědní oblasti sice zkoumají vlastní specifické otázky, ale ty se současně v plné míře dotýkají i vojenskovědní oblasti.**

Prudký rozvoj moderních i klasických sociálně ekonomických věd v učebně výchovném procesu na VPA KG, jejich postupující diferenciace, především pak jejich vojenských disciplín, přináší mnoho pedagogických problémů, které pramení z dalšího hromadění poznatků. Cesta prostého přibírání dalších nových vědeckých poznatků a jejich lineární přiřazování k dosavadním didaktickým soustavám je pedagogicky neschůdná. Východiskem řešení sporu mezi mnohostí látky a výsledkem duševního procesu může být pouze kvalitativně nový přístup k procesu vojenské odborné přípravy, která by dovedla z didaktického hlediska respektovat souběžné rozvíjení obecnějších vlastností osobnosti — **především rozvoj schopností.** Stále výrazněji se ukazuje, že vedle znalostí určité sumy poznatků nabývá na významu zejména znalost všeobecných syntetizujících pojmů a principů.

Právě k tomu je také zaměřena přestavba vojenské odborné výuky na VPA KG.

Jedním z důležitých aspektů pedagogického procesu ve smyslu předcházejících poznámek, které se výrazně projeví ve specifikaci VPA KG, je **problematika mezipředmětových vztahů.** Jejich aktuálnost je v pedagogické teorii i praxi vyvolána především dvěma okolnostmi: společenskými potřebami na prvním a tendencemi ve vývoji věd na druhém místě.

V důsledku začleňování další moderní techniky stává se i vojenská praxe čím dál tím složitější. Boj, vedený soudobou technikou a rozhodování o variantách jejího použití v jednotlivých situacích, vyžaduje schopnost syntetizovat vědomosti z mnoha oblastí lidského poznání.

Vojenská teorie i praxe má tedy nároky na **integrované vojenské myšlení**, v němž jsou sklobeny veškeré osvojené poznatky. Válka se stala složitým společenským jevem; zkoumá jej celá řada vědních disciplín. Vojenská věda proto více než kdykoli předtím musí využívat výsledků bádání nejrůznějších odvětví a kromě toho bude zpětně těmto vědním odvětvím zadávat další konkrétní podněty.²⁾

2) Plukovník Brabenec: Vojenská věda a meziooborové vztahy, LA 15/67, str. 50 — 55.

Předmětem socialistické vojenské vědy je zkoumání objektivně platných zákonů války, určujících ekonomických vlivů, vlivů vědeckotechnického a morálně politického činitele, které působí na ozbrojený zápas. Z toho také vyplývá důležitá úloha integrace vědních poznatků a tedy i vyučovacích předmětů na VPA KG.

Při analýze vojenské odborné výuky na VPA KG jsme vycházeli ještě z druhého vztahu vojenské vědy a ostatních společenských věd, který ještě více zvýraznil její specifikum. Je to podíl ostatních věd na rozvoji vojenské vědy. V minulosti podněcovaly vojenskoteoretické myšlení především technické vědy, a proto by měly ostatní společenské vědy sehrát v tomto směru významnější úlohu.

Při stavbě vojenské odborné výuky jsme tedy na VPA KG **vycházeli ze struktury vědecké soustavy, protože didaktická soustava, jejíž významnou součástí na VPA KG je i vojenská odborná výuka, odráží ve vědomí posluchačů vývoj vědeckých pojmů.**

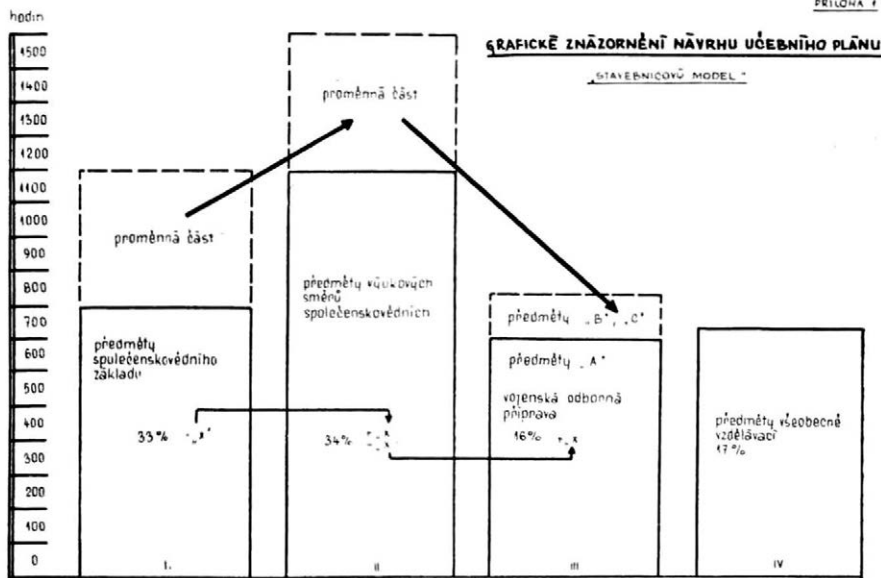
Při tvorbě návrhu celookademického koncepcí vzdělávacího systému byl sledován základní záměr: — **cílevědomě konstituovat třístupňový systém vzdělávacího procesu**, tj. studium akademie, rigorózní řízení a postgraduální studium, včetně studia aspirantury. Každý stupeň má v maximální míře splňovat jemu vlastní požadavky, ale zároveň každý stupeň musí být účinnou přípravou pro stupeň následující.³⁾ Při realizaci tohoto záměru se předpokládá, že nemusí všichni absolventi procházet všemi stupni, a proto i vojenská odborná příprava musí vycházet z relativní samostatnosti jednotlivých stupňů.

Charakteristickým rysem takového vzdělávacího systému je správný vztah: univerzalismu a specializace spolu s narůstáním samostatnosti studia. Proto je na VPA KG zvýrazňována úloha diplomových prací a diplomových seminářů.

V takovém vzdělávacím systému se musela odrazit i **specifika VPA KG jako vojenské vysoké školy.** Tato specifika vyžaduje zvládnout ve správné míře vojenské odborné předměty, přičemž je třeba uplatnit zvláštní zřetel na zvýraznění vojenských aspektů i při výuce jednotlivých společenskovědních směrů (specializací).

V grafickém znázornění učebního plánu (viz přílohu 1), který rozpracoval ve studii příslušník školského oddělení VPA KG podplukovník Doležal, a který je všeobecně nazýván „stavebnicovým modelem“, jsou nejlépe vidět vztahy jednotlivých skupin předmětů.

3) Návrh učebního plánu Fádneho studia VPA KG.

Každá složka vojenského umění má nejen svou teorii, ale i praxi, a proto musí mít naši posluchači **znalosti i určitého optimálního množství faktů**, nezbytných k uplatnění dynamické stránky didaktické soustavy — pro dialektiku poznání. Z analýzy této skutečnosti potom vyplynula i proporcionalita mezi **jednotlivými oblastmi poznatků**, tj. uvnitř vojenské odborné přípravy mezi jednotlivými předměty.

Posluchači musí ve vojenských odborných předmětech zvládnout takové optimální množství faktů, které by umožňovaly na jejich základě rozvinout bohaté logické myšlení a které by nezbytně vedlo k dialektickému poznání jevů ve vojenské vědě s využitím poznatků ostatních společenských věd — **tedy k syntetickému vzdělání**.

Tam jsme položili těžiště přístupu k určování vzájemných proporcionalit mezi učebními předměty, včetně vymezení základního učiva. Podle této zásady jsme zvolili i kritérium pro zásahy do této proporcionality. Naši vojenskou odbornou výuku **nemůžeme postavit na čistě teoretických úvahách a znalostech, ale je třeba vycházet z určitého optimálního stavu konkrétních poznatků**.

Předměty výuky jsme proto rozdělili z hlediska obsahového i metodického **do čtyř skupin**.

Předměty skupiny „A“ (pracovní název)

vytvářejí optimální poznatky z **konkrétní** vojenské odborné činnosti na stupni taktickém (prapor, pluk, divize), v základech operačního umění (armáda), a to jak v polním velení, tak v teritoriální obraně, v cízích armádách, v družích vojsk a služeb.

Předměty skupiny „B“

vytvářejí základní kurs teorie vojenského umění, obecné teorie vojenské vědy a vojenskodoktrinálních otázek.

Předměty skupiny „C“

svým rozsahem seznamují se základními problémy teorie a praxe té součásti vojenského umění **podle zaměření** společenskovedních směrů. Např. vojenská pedagogika — zaměření těchto předmětů je více v oblasti výcviku vojsk apod.

Předměty skupiny „D“

tvorí čtvrtý komplex problémů vojenské odborné přípravy a vyplývají ze **zaměření diplomových prací posluchačů**. Je-li tematika diplomové práce příliš specializovaná a katedra taktiky a operačního umění nemá odborníka, potom úkolem katedry je zabezpečit externího konzultanta.

Předměty této skupiny nejsou začleněny v učebním plánu do vyučovacích hodin a řeší se formou individuálních konzultací. Pro názornost uvádíme některá témata diplomových prací:

— marxistická filosofie „Možnost využití experimentů ve vojenské vědě“,

— stranickopolitická práce „Problematika stranickopolitické práce v náročných podmínkách horského a zalesněného terénu“,

— vojenská psychologie „Psychologické aspekty hlubokého brodění v tancích“,

— vojenská pedagogika „Modernizace výcvikové základny u spojovacího vojska“.

Základní náplň didaktické práce katedry tvoří předměty skupiny „A“, a to 87 % rozsahu výuky. I tyto předměty musí odpovídat koncepci výuky sociálně ekonomických disciplín, které se zaměřují především na tvořivé zvládnutí marxismu-leninismu. K tomu je také zaměřena celá metodická stránka jejich výuky, jejímž progresivním výrazem je diplomový seminář a diplomová práce.

Modernizace vyučovacího procesu zasahuje téměř celou jeho **obsahovou i metodickou stránku**. V současné době např. řešíme účelovou analýzu jako základní předpoklad k upřesnění obsahu a rozsahu základního a rozšiřujícího učiva a tím i ke zpracování **jednotného učebního programu** předmětů, vyučovaných katedrou.

K podstatnému zvýšení účinnosti vyučování a také k posílení aktivní úlohy posluchačů při studiu katedra organizuje experimenty v problémovém vyučování a v organizaci „**skeletových cvičení**“. Zkoumá proporcionálnost a přiměřenost problémů předkládaných posluchačům k důležitým i komplexním řešením. **Technizace vyučování** dosáhla stupně všeobecně známé „malé mechanizace“. Kromě součinnosti na výstavbě experimentálního učebního bloku, katedra taktiky a operačního umění zpracovává **ideovou, obsahovou a funkční náplň bloku speciálních učeben a laboratoří**.

V podstatě jde v soulase s novou koncepcí předmětů katedry o **všestrannou modernizaci vyučovacího procesu**.

Vyvrcholením vojenské odborné přípravy je kurs teorie taktiky (vševojskové i druhů vojsk) a teorie vojenského umění vůbec. Tento komplex výuky přesahuje již do předmětů skupiny „B, C, D“.

Nová koncepce obsahu pochopitelně znesnadňuje dosavadní metodické postupy ve vojenské odborné přípravě. Je však závažnější, že se tato skutečnost odrazila i při **analýze připravenosti vědecko-pedagogického sboru katedry**.

Koncem roku 1964 jsme zkoumali připravenost vědecko-pedagogického sboru katedry. Realizace nové koncepce vojenské odborné výuky si totiž nutně vyžadovala zvýšit jeho teoretickou připravenost.

V té době nebyl v platnosti ani nový vysokoškolský zákon, ani nové tabulky počtů se zvýšenými požadavky na vědeckou a pedagogickou kvalifikaci vysokoškolských učitelů na vojenských školách. Proto jsme vycházeli z požadavků, které byly stanoveny předpisy, konkrétně Škol-51-24/1.

Na základě těchto směrnici byla stanovena kritéria připravenosti vědecko-pedagogického sboru katedry taktiky a operačního umění VPA KG. Kritéria byla rozdělena do dvou základních skupin. Do první skupiny byla zařazena kritéria, u nichž bylo možné stanovit **objektivně hodnoty**. Do druhé skupiny ta kritéria, na která měl vliv především **subjektivní názor hodnotícího**, v našem případě náčelníka katedry. Hodnota každého jednotlivce byla určována koeficientem 0-1. Kritéria uvádí **příloha 2**.

Analýzou byl zjištěn stav připravenosti pedagogického sboru katedry a pořadí jejich příslušníků podle splněných podmínek. Na základě této analýzy byl zpracován dlouhodobý plán zvyšování kvalifikace podle možností a schopností jednotlivců tak, aby mohla být nová koncepce výuky a práce katedry co nejdříve realizována.

V současné době tuto analýzu zpřesňujeme podle náročnějších požadavků vysokoškolského zákona a podle plánovaného vzdělání příslušníků vědecko-pedagogického sboru na základě nových tabulek počtů. Součástí dlouhodobé realizace přípravy katedry je i plán postupného doplňování a omlazování vědeckopedagogického sboru.

K dalšímu zkvalitnění vojenské odborné přípravy politického aparátu jdeme cestou intenzivního **zvyšování podílu příslušníků katedry na teoretické práci**. Vytváříme podmínky především ke zvládnutí teorie našeho oboru — vojenského umění a k získání potřebného přehledu o obsahu a platnosti jednotlivých vojenských disciplín sociálně ekonomických oborů, které korespondují s vojenskovědeckou prací a pedagogickým procesem na VPA KG. Na základě těchto úkolů a poslání vyplývají potom i vazby katedry taktiky a operačního umění ve struktuře řízení vědecké práce v ČSLA.

Jedním z výrazných projevů demokratizace řízení vojenské odborné přípravy na VPA KG je **vytvoření vojenskovědecké sekce** vědecké rady VPA KG. Sekce byla

KRITÉRIA

přípravenosti vědecko-pedagogického sboru KTOU VPA KG

A) Požadavky podle Škol-51-24/1

1. ukončené středoškolské vzdělání	1 nebo 0
2. ukončené vysokoškolské vzdělání:
(vojenskoodborná hodnota)	
— u absolventů VA AZ	stupeň 1
— u absolventů VPA KG	stupeň 0,5
(státní zkouška z taktiky)	
3. vědecká příprava:	
— ukončená vědecká aspirantura	stupeň 1
— ukončené aspirantské zkoušky	0,5
— uzavřené konkursní řízení (přijímací)	0,2
— absolvování VAK při VA AZ	0,2
4. politická příprava na úrovni VUML:	
— absolvované VUML	1
(zkoušky z kandidátského minima)	
— absolvent VPA KG	1
— absolvent VA se státní zkouškou z marxismu-leninismu	0,5
5. pedagogické vzdělání s 3—6měsíčním kursem:	
— pedagogická praxe pětiletá	1
(nahrazuje kurs)	
— pedagogická praxe dvouletá	0,4
6. nejméně tříletá úspěšná praxe na stupni pluku, svazku a výše:	
— splněná podmínka	1
— nesplněná podmínka	0
— např. jeden rok odpovídající praxe	0,3

B) Schopnosti (subjektivní hodnocení)

1. prokazatelná schopnost samostatně teoreticky a vědecky pracovat:	
— účast na úspěšné vědecké práci	1
— koordinátor vědeckého úkolu (úspěšný)	0,1
— úspěšná publikační činnost (nejméně 10 článků)	1
2. předpoklady vytvořené prokazatelným zájmem o kvalitativní přeměnu myšlení, které se projevuje v kladném poměru k práci, v zájmu a snaze připravit se na náročné úkoly katedry a VPA KG vůbec, v souladu s možnostmi zdravotními a předpoklady dané fyzickým věkem — vzhledem k cílovému modelu roku 1975	1—0

Poznámka. Třídně politické hledisko nemůže být vyjádřeno žádným hodnocením. Je projevem přístupu k práci, ke kolektivu; je nutné brát je komplexně, a proto není uvedeno.

ustanovena usnesením vědecké rady 18. 4. 1967. Je složena z pedagogických a vědeckých pracovníků ústředních úřadů, ústavů a školy, aby tak byla zabezpečena vysoká odborná, metodická i perspektivní posouzení všech koncepčních materiálů a učebních programů vojenské odborné přípravy. V sekci je zastoupen: generální štáb, HPS, Hlavní správa pozemních vojsk, Správa vojenského školství, VA AZ v Brně, Ústav evropské bezpečnosti, VzÚ 401, někteří náčelníci kateder VPA KG, které v učebním procesu úzce spolupracují, dále pak příslušník školského oddělení VPA KG a někteří vědecko-pedagogičtí pracovníci katedry.

Vojenská odborná příprava bude realizovat i nadále směrnicí velitele VPA KG, aby „výukou společenských věd a vojenské vědy, prohloubením jejich teoreticko-metodologické stránky, byl u velitelských a stranickopolitických kádrů naší armády cílevědomě vytvářen vědecký světový názor na vojenství.“⁴⁾

Akční program bezesporu ovlivní do značné míry funkční poslání politického a stranického aparátu v ČSLA, což bude mít odraz v obsahu i metodě jejich přípravy.

⁴⁾ Generálporučík Machač: Vojenská věda a společenské vědy, VM č. 2/67, str. 18.